

**MIROSLAV
STONIŠ**

Zpěvný pták Homér

www.Zdarma.org

Vše, co je na internetu zdarma...

- * počítačové programy, software, freeware
- * legální MP3 písničky a alba zdarma
- * seriály a TV pořady ke zhlédnutí online
- * počítačové hry zdarma, demoverze her

© Miroslav Stoniš, 2013

Obálka © Miloš Polášek, 2013

Vydal Mgr. Radim Polášek, Vydavatelství En Face

www.enface.cz

ISBN 978-80-87264-41-6 (pdf)

MIROSLAV STONIŠ

ZPĚVNÝ PTÁK HOMÉR

Jen několik náhodně posbíraných slov, pronesených úvodem

Do Tróje, nesmírně, ba až závratně bohatého a panovačného města, putovali kupci ze všech stran světa, avšak zejména připlouvali průlivem nazývaným Hellino moře nebo též Hellespont, jenž otvíral cestu do Kolchidy. Do trojského přístavu v zálivu ústí řeky, jejíž jméno bylo Skamandros, mířily lodě naloženy zbožím až po čáru ponoru. Kdo z námořníků či obchodníků pohlédl z mola vzhůru k pahorku, jeho zrak padl v údivu na město, jež bylo obkrouženo vysokými nedobytnými hradbami, na nichž si dosud každý útočník vylámal zuby.

Avšak co bylo, již není.

Trója, udávající tón mnoha jiným městům táhnoucím se po pobřeží, v čase našeho vyprávění živoří a sevřel ji hlad. Před deseti lety připluly pod Tróju achajské válečné galéry, a jak se věrohodně vypravuje, nebylo jich méně než tisíc a čtyři sta. Proč jen ty zlořečené narušitele míru a našeho blahobytu, stýskali si Trójané, proč jen je bůh moří Poseidón nestáhl do hlubin!

Onen zmíněný pahorek, připomeňme to nyní jen tak mimochodem, bude jednou – až život doklopýtá rozvalinami času do našich dnů – nazýván Hissarlik; a právě do tohoto

pahorku vnoří, všemi univerzitními profesory vysmíváný geniální amatérský archeolog Heinrich Schliemann, rýč a motyčku ve víře, že našel místo, kde stávala starověká Trója. A veden četbou starého Homéra, nemýlil se! Buď panu Schliemannovi, tomu tvrdohlavému vytrvalému muži, země lehká.

Jak probíhaly všechny ty nekonečné vojny pod Trójou, ale též po celém pobřeží a co o nich soudili Trójané, ale i Achájové? Snad aspoň něco nám osvětlí rozmluvy dvou upovídáných vozků, z nichž jeden vozí na bitevní pole slavného achajského krále Odyssea, kdežto ten druhý zapřahá do dvoukoláku stoického koně, aby odvezl na bojiště nejmladšího trojského prince Tróila. A pokud jde o jména – achajský vozka se jmenuje Kerkyón, kdežto jméno trojského vozky zní Agénór, a my jen poznamenejme, že zmíněný Homér oba vozky pominul. Nestáli mu za jediný verš!

Avšak nečekejme od rozprav těch dvou bůhví co! U všech všudy, cožpak vozkové mohli dohlédnout do výšin politiky, kterou splétali a všelijak uzlovali králové? Přestože toho věděli málo, jejich řeči nebyly nezajímavé, ježto je sytila lidová moudrost, ale také lidová škodolibost.

Slyšíte třeskot bronzových mečů, svištění šípů vypouštěných z luků, chropot umírajících, jakož i vítězný ryk? Lidská krev, ulpívajíc na vrcholcích trav, k sobě láká těžké vypasené mouchy.

Chcete-li se něco dovědět o zhovadilosti statečných reků, avšak též o lásce, bez níž se na světě ani lísteček nepohne, vejděte do toho příběhu, jenž se udál před více než třemi tisíci lety, a mějte oči otevřené. Neobávejte se, slibuji, že politickým žvástům se zdaleka vyhneme a nic nás nepřiměje k tomu, abychom vyjmenovávali všechny reky, ať již z achajské či trojské strany, a ani nebudeme připomínat všechny jejich skutky. A pomineme také všechny bohy, byť mnoha stará vypravování dokládají, že v trojské vojně měli prsty. Prosím vás, v čem kdy bohové neměli prsty! Nám však jde toliko o lidi.

Kerkyón, věčně hladový vozka krále Odyssea

Ithacký král Odysseus, jenž si po právu zakládal na své lstivosti, prohnání a mazanosti, neboť právě tyto vlastnosti z něho učinily obdivovaného muže, na jehož slovo dal i velitel achajských vojenských sil pod Trójou král Agamemnón, by z tábora u mořského zálivu došel na bitevní pole za několik minut. Avšak to by bylo pod jeho královskou důstojnost! I držel si proto vozku, který ho do boje vozil na dvoukoláku zdobeném pestrými fábory a pobitým bronzovými hřeby.

Oč byl dvoukolák nádhernější, o to byl vozka Kerkyón ubožejší. Byl rozedrán, chodil v sešmatřaných sandálech, tváře mu zakrývaly rozčepýřená vousiska a kníry, hlavu však měl dočista holou. Často hladověl, avšak aby si stě-

žoval, to ho ani nenapadlo, ježto nebyl padlý na hlavu a vědě, že by mu jeho pán po právu odpověděl jen kopanci.

Ostatně proč by si stýskal? Cožpak umíral hladu? Na Ithace, kde sloužil na Odysseově statku, mu bylo často hůře a hladovou písničku mu břicho zpívalo mnohdy i několik dnů. A myslíte, že jeho žena a děti na tom byly lépe? Když už mu hladové písničky trhaly uši, přinutilo ho to, aby se přidržel zlodějských způsobů. To pak přinesl domů něco k snědku pod košilí, nejčastěji pytlík pšenice, kousek špeku anebo několik vajíček, jež si strkal do rukávu, v čemž nabyt takové obratnosti, že nikdy ani jedno nerozbil.

Avšak hlavně ho nenapadlo si stěžovat, jelikož sloužit jako králův vozka bylo nanejvýš bezpečné a nehrozilo mu, že bude muset prolévat krev, a to jak krev Trójanů, tak svou. Prolévat krev Trójanů, říkal si, nakonec proč ne, ale měl by vykrvácet sám a zůstat ležet někde na břehu řeky Skamandros, která by jej odvedla až do moře?

Mnozí jiní mladí muži z Ithaky, kterým nezbyvalo leč nastoupit do Odysseova vojska, neboť taková byla králova vůle, si stáli hůře, byť v jistých ohledech naopak lépe. Hůře na tom byli proto, že je mohl proklát šíp z trojského luku, jelikož nesmírně drahé brnění nosili jen králové a velmožové, a lépe se měli prostě proto, že se mohli vydat na cestu po pobřeží a rabovat, jakkoli města, ale též vesnice, již byly vyrabovány nespočetněkrát.

Ano, co vojákům zbývalo jiného? Na loupeživých výpravách přepadávali sedláky i vinohradníky, plenili jejich spíže i sklepy a znásilňovali jejich ženy i sotva odrostlé dcerky, jak přikazovala odvěká pravidla všech vojen.

Břicha si pod Trójou nacpávala pouze cháska achajských králů a velmožů; ti nemuseli ani hnout prstem, aby se nažrali a prolili hrdla vínem.

Rozumí se, že Kerkyón se jako vozka žádně výpravy po pobřeží zúčastnit nemohl, a tak sušil hubu. A protože k vínu se dostal málokdy, pil vodu z řeky, jež bývala často kalná. Je nasnadě, co si tak asi ten hladový a žíznivý vozka myslel o svém pánovi Odysseovi, jenž se vždy dovedl přitočit k tomu, kdo právě pořádal pitku a žranici.

Agénór, věčně hladový vozka prince Tróila

Trojskému vozkovi Agénorovi kručelo v břiše snad ještě hlasitěji nežli vozkovi Kerkyonovi, avšak jeho dvoukolák, v němž vozil na bitevní pláň trojského prince Tróila, byl ještě nádhernější a slunce jen hrálo na jeho bronzových znacích královské moci. Byla-li hlava achajského vozky holá, trojskému vozkovi obrůstala lebka ježatými vlasy, jež se ježily a trčely, podobajíce se divokým křoviskům makije. Jeho nevysoká, avšak ramenatá postava se hrbila, jako by na zádech nesl pytel kamení. Avšak nikoli kamení, nýbrž starosti a nejistota z budoucnosti ho srážely k zemi, ostatně jako kdekoho v Tróji.

Oba vozkové seděli pokojně na svých vozech, jako by ani nepatřili k nepřátelským stranám, a hluk bitvy, který k nim doléhal, sotva vnímali. Již dávno ohluchli k třeskotu mečů a k řinčení bronzových štítů, jakož i k zuřivým výkřikům, v nichž se ozývala nejen hrozba, nýbrž také strach ze smrti.

Trójan Agénór hrubou jehlou, již si zhotovil z větvičky tisu, sešival koženým provázkem řemení koňského postroje, kdežto Acháj Kerkyón mezi pevnými zuby louskal lískové oříšky a vyplivoval kolem sebe skořápky.

Agénór odložil jehlu a přece jen se zaposlouchal do přibližujícího se bojového hlomozu.

„Slyšíš? Stateční rekové se svejma vojákama se v zápalu boje co nevidět přivenou až k nám. Ne že by mi to vadilo, proč taky, že, ale mám rád svůj klid. A taky bysem chtěl tohleto řemení –“

„Je to jako pokaždý, Agénore,“ přerušil ho achajský vozka a podrbal se v rozčepýřených vousech. „A víš, že už vůbec nejsem zvědavej, kdo z těch uřvanejch hrdlořezů dneska vypustí duši? Už si ani nepamatuju, kdo všeccko z těch slavnějch hrdinů leží tady pod kytičkama.“

„Že by sis nevzpomněl na Hektora nebo Achillea? Nepovídej!“ podivil se trojský Agénór.

„Ale jo, vzpomenu, co by ne. Jeden jako druhej to byli chvastouni a tvářili se, že nad ně není. Nejšťastnější byli, když někoho probodli! Ale dej na mě, už za pár roků po nich ani pes neštěkne.“

Krátká, avšak duchaplná rozprava o Heleně, kterážto rozprava nás možná přivede k pochopení trojské vojny

„Dyž si tak pomyslím, že to už hnedle bude celejch deset roků, esli dobře počítám, co vozím Odyssea na bitevní pole... Kurva, zešedivěl sem tady, koukni!“ postěžoval si Kerkyón a pohladil se po lebce, jež blýskavě odrážela slunce.

„Zešedivěl? Ale ani to není vidět.“

„Řeknu ti, Agénore, že už mám Tróje plný zuby. Vraťte nám krásnou Helenu,“ promluvil Kerkyón k Agénorovi jako diplomat k diplomatovi, „a my zvednem kotvy a vodplujem. Co sme si, to sme si, nebudem to rozmazávat!“

„Já bysem ji vrátil, proč ne, i dyž musím říct, že by mně to bylo líto, jenomže v mý posteli ji nenajdeš,“ pohodil vozka mladého prince ramenem. „Anebo si myslíš, že mi ji Paris vobčas na pár nocí půjčuje?“

„Ty, viděl si ji někdy?“ probudila se v Kerkyonovi zvědavost. „Myslím zblízka. Víš, esli je to vopravdu taková fešanda, jak de vo ní řeč. No, ale řek bysem, že za těch deset roků, co ji držíte v zajetí, už bude trochu povadlá, ne?“

„Prej v zajetí! Ta mává i královnou Hekabé.“

„A král Priamos, co ten na to?“

„Ten jí de rači z cesty, povídá se.“

„Ale povadlá už trochu bude, ne?“

„Povadlá?“ zasmál se Agénór. „Nejkrásnější žena světa povadlá? Ale než prej vyjde na ulici, služky ji tři hodiny češou, malujou a voblíkaj, aby byla aspoň trochu k světu. Mohla by se tak moje stará vopovážit sedět tři hodiny před zrcadlem! Řekni, proč Odysseus a Agamemnón a Aiás a Diomédes a Meneláos, no prostě celá ta vaše královská verbež, proč to tady už nevodtrouběj? Takhle se rvát kvůlivá jedný ženský! Já bejt na jejich místě, Kerkyone, hned zejtra bysem se zved a vodplul domů.“

„A proč to nevzdá Trója, he?“

„Vole! Páč ta se nemůže nalodit a vodplout.“

Náš příběh se nějak zadrhl a o smyslu a příčině trojské vojny jsme se zatím dověděli houby.

Vtipem jiskřící vozkové

„Ty, Kerkyone,“ dobíral si přítele Agénór, „kolik jsi už poslal na svou rodnou Ithaku galér s nakradeným zlatem, stříbrem a vzácnejma látkama až vodněkad z Kolchidy?“

„Kolik? Už bysem se jich nedopočítal, co ti mám povídat!“ odvětil achajský vozka a rozjařeně pokračoval: „Jak znám svoji starou, zpočátku asi nevěděla, co si s tím bohatstvím počít, ale časem se vzpamatovala a teď špicuj uši – řek bysem, že koupila Odysseův královskej palác.“

„Co kecáš!“ předstíral trojský vozka údiv, aby nezkazil hru.

„Co bysem kecal!“ utrl se Kerkyón zlostně.

„Jak by si tvoje stará mohla koupit Odysseův palác, dyž von žádnej palác nemá?“

„Palác to teda zrovna není, ale von mu tak říká. No ale jak povídám, Penelopa, to jako Odysseova stará, už mojí staré ten palác ve svý slabý chvílce střelila. Ten se bude divit, lstivej Odysseus, jak moje stará tu jeho starou přechytračila! Možná Odysseovi ve svý dobrotě nabídnu, že by mi moh dělat vozku. Ačkoli to by myslím nešlo,“ usoudil.

„Tomu nějak nerozumím,“ přiznal se Agénór a podrblal se ve vlasech, což se nelíbilo vším, které v nich už dávno našly svůj milovaný domov. „Proč by ti nemoh dělat vozku?“

„Páč my na Ithace nemáme jedinou cestu. U nás se vodedávna chodívalo pěšky, víš.“

„A co Odysseus, taky chodil pěšky?“

„Seš na hlavu nebo co, král a pěšky? Ten jezdil na voslu! A ve svátek na mezku,“ odvětil achajský Kerkyón a rozesmál se, rozradostněn vlastním vtípem, avšak při tom smíchu vdechl kousek skořápky, rozkašlal se a počal sípat, lapat po dechu a brunátnět.

Agénór odložil řemení, jehlu si zapíchl do haleny a mocně několikrát udeřil rozevřenou dlaní Kerkyona do zad. Skořápka vylétla ven a nešťastník se zhluboka nadechl.

„Máš to u mě, Agénore! Nebejt tebe, musel by si Odysseus hledat jinýho vozku.“

„A tvoje stará jinýho chlapa.“

„Ta by mně zůstala věrná i po mý smrti!“

„Při tom vobrovským majetku, kterej jí po tobě zůstane, by si se ani nemoh divit, dyby se ženiši za ní sami hrnuli a podávali si u ní dveře. Ženiši z těch nejlepších rodin! Princové a tak.“

„Možná máš pravdu, člověče, no jo, ženiši. Páč po Penelopě je to už teď nejbohatší ženská na vostrově,“ dobře se Kerkyón bavil.

„To je kdo, ta Penelopa?“

„Sedíš si na uších? Teď sem vo ní mluvil! Odysseova stará, všema milovaná královna. Co pamatuju, taky jezdívala na voslu. Nebejt týhlety vojny, jezdili by král a královna na voslu dodnes a já bysem se svojí starou dřel za mizernej žvanec vod rána do večera v Odysseově chlívě. Dyž to tak všecko uvážím, musím říct, že tady pod Trójou je mně vo moc líp, než by mně bylo doma na Ithace. Ale stejně bysem se už nejrači viděl doma, vono se mi stejská po dětech. Až se vrátím, už mě nepoznaj!“

„Kolik jich máš?“

„Štyry.“

„Až se vobjevíš doma ve dveřích, možná, že jich už budeš mít sedum.“

Jen taková malá politická úvaha

„Co bude Odysseus na tý svý prťavý Ithace dělat se vším tím bohatstvím, který nakrad ve městech tady na pobřeží? Dyť vy ste celejch devět let nechávali Tróju bejt a dobejvali ste jenom vostatní města v širokém okolí, kerý byly příliš slabý, aby se vám ubránily. Až ste je všecky vyplenili, vrátili ste se pod Tróju a v posledním roce děláte kravál jenom tady. Proč ste na nás s celým svým vojskem nezaútočili se vsí silou hned v prvním roce? Proč?! Můžeš mně to vysvětlit nějak po lopatě?“ zeptal se Agénór.

„Rači zavolám Odyssea, ten ti všecko podá z první ruky. Když mu řeknu, že s ním chce mluvit jeden trojskej vozka, samou radostí se posere, páč není pro něho většího potěšení, než se pobavit s vobyčejným člověkem.“

„A tobě to nevrta hlavou, proč ste se s plnou silou nevrhli na nás hned prvním rokem?“

Kerkyon se zakousl do oříšku, který byl kromobyčejně tvrdý, takže musel stisknout zuby tak silně, až mu do očí vhrkly slzy, a skořápky vyplivl směrem k přibližujícímu se achajskému vojsku, jehož meče, štíty a kopí i brnění se blýskaly ve slunci. Potom vstal a zvolal:

„Veliký králi Ithaky, hned všeho nechej a pod' sem, chce se tě na něco zeptat vozka Agénór!“

„A víš, že bysem se ho vopravdu rád na něco zeptal?“

„To sem zvědavej, na co. Nemám zavolat eště jednou? Řek bych, že mě neslyšel.“

„Možná se mejlím, Kerkyone, ale honí se mi hlavou, že ste Helenu ani nechtěli vosvobodit hned v prvním nebo v druhým roce, páč to by byl konec vojny. To by se Agamemnonovi nelíbilo, páč jak já to vidím, chtěl nejdřív nahrabat co nejvíc na pobřeží a v celý zemi až k Hellinu moři.“

„No a co ?“

„Tím chci říct, že vám vo Helenu vůbec nešlo a že vám vo ni nejde ani teď. Ta ženská je jenom taková vaše zá-
minka k vojně. Já za tím čuchám nějakou politiku.“

„Víš ty co, Agénore? Co je mně do toho, že Agamemnón a Meneláos se rozhodli prolejtvat krev? Starám se jenom vo dvoukolák a vo svoji herku. Já nejsem král, na politiku se můžu vykašlat.“

Veliký Agamemnón a jeho hlásná trouba

„A už sou tady,“ řekl Kerkyón a rozkousl další skořápku. „Že je to eště baví, dyť můžou přijít vo kejhák! Ale co, čím víc mrtvejch bojovníků, tím dřív vodplujem domů. Už mě to tady sere, to ti řeknu!“

„Ty, nemoh by si rači roztloukat ty vořechy kamenem? Dyž se zase začneš dusit –“

Netrvalo dlouho a obě vojska se srazila. Trojský útok byl natolik prudký a nečekaný, že Achájové se dali na váhavý ústup, čímž popudili muže, jehož zbroj byla nádhernější nad

jiné. Rozkročil se a s tváří obrácenou k vojákům zaskřehotal žabím hlasem:

„Už ani krok zpátky, stateční Achájové, to vám přikazuju já, král Agamemnón, váš starostlivý otec!“

„Deset roků takhle řval, až přišel vo hlas. Ještě že má tu svoji hlásnou troubu!“ dloubl Kerkyón Agénora loktem. „Počkej, hned ho uslyšíš, ale trochu si přikryj uši, aby ti nepraskly bubínky.“

„Seš blbej? Todle mě přece nemusíš říkat, dyť ho slyším málem každěj den. Dyž začne řvát, je to slyšet v Tróji až na rynku.“

Hromotlucky Aiás, král Salamíny, se rozkročil stejně jako Agamemnón a rozhodil paže vysoko nad hlavu, že na něm zachrastily všechny pláty brnění, a mocně zaburácel:

„Už ani krok zpátky, nebo vám natrhnu prdel, stateční achajští rekové! To vám přikazuju já, veliký mykénský král Agamemnón, miláček olympských bohů!“

Vojácké výkřiky prince Tróila

Z hordy trojských bojovníků, jejichž zbroj byla ještě okázalejší nežli achajská, vystoupil Tróilos, nejmladší trojský princ, a zvučným hlasem posměšně vykřikl:

„Vy achajští chrapouni! Vy sralbotkové z Megary, Sparty i Mykén!“ Nadávky, nactiutrhání i hrubé výrazy už patřily k boji a ani Tróilos se jim nemohl vyhnout, nechtěl-li ztratit tvář. „Stačí jediný pohled na naše trojské šiky a již se vám

podlamují kolena a omdléváte strachem! Až vycedíte všechnu svou psí krev, hodíme vaše těla do řeky, jež vás vyvrhne do moře, kde vás ani ryby nebudou žrát, aby si nepřivodily bolení břicha!“

„Kolik mu může bejt, tomu cucákovi, nanejvýš vosumnáct, ale vodvahy má dost! Ani ti nevím proč, ale mám pro toho kluka trochu slabost,“ přiznal vozka Agénór. „Moc se se mnou nebaví, to víš, je to velikej pán, páč esli nepřijde vo kejhák, tak jednou možná usedne na trůn.“

„Už ti někdy nakopal do prdele?“

„A víš, že ne? Sám se divím, že je takovej slušnej a vohleduplnej.“

„To Odysseus je jinej, ten dyž se nasere, tak mu du rači z cesty,“ poznamenal Kerkyón. A co, jakej dostáváš žold, platí ti to tvoje princátko dost? Anebo tě vodírá, jako vodírá Odysseus mě?“

„Nemůžu si stěžovat, jenomže k čemu mně ty stříbrný plíšky sou? V Tróji si už za ně moje stará hovno koupí, leda tak povadlý zelí nebo nahnílou mrkev. Sedláci, co k nám na trh hnali dobytek a vovce nebo v koších nosili slepice, kuřata, vajíčka, králíky a v pytlích vobilí, sou už většinou po smrti, páč měli tu smůlu, že na ně padli vaši nenažraný vojáci. Ale i dyby eště žili, myslíš, že by se vodvážili vyjít se zbožím na cestu k Tróji?“

„Jo, Agénore, je válka a Agamemnón se rozhod, že vás vyhladoví. Ale že sem tvůj přítel, koukni, dyby si mně pár

těch stříbrnejch plíšků dal, možná, že bysem ti trochu pšeni-ce sehnal.“

„To by si byl moc hodnej!“ zaradoval se Tróilův vozka a hned nasypl do Kerkyonovy dlaně svůj žold.

„No ne! Ty nosíš po kapsách stříbro?“

„To víš, že ne, ale zrovna dneska sem bral. Všici v můj ro-dině už šilhaj hladem, takže trocha tý pšenice...“

Vyrovnané šiky se na sebe vrhly, smotaly se do jednoho chumlu a stříkající krev zavlažovala zemi. Řev mužských hrdel zněl hlasitěji než třeskot zbraní a nesl se údolím až za řeku, kde ho pohlcoval mořský příliv, jenž na pláži chrastivě přehazoval valounky.

Odysseus nejraději mlátí pantem?

Vřava bitvy se přiblížila až k vozkům, takže jim nebylo než vstát a odtáhnout dvoukoláky kousek dál. Co kdyby o ně bojovníci zakopli a narazili si koleno nebo bradu?

„Člověk nemá chvílku klidu,“ postěžoval si Agénór. „To sou mi teda pořádky! Místo abysme se my vyhejbali jim, neměli by se voni, ti stateční rekové, vyhejbat nám?“

„To máš marný, spravedlnosti se nedovoláš.“

„Koukám, není už tvůj Odysseus trochu zchváceněj? Se mi zdá, že už mu paže neslouží, jak dřív.“

„No to víš, už není nejmladší,“ přikývl Kerkyón. Von vlastně nikdo už nemá tu páru, co kdysi. Někdy i dvakrát tejdně vyrážet do boje, co by si chtěl, rekové sou vyplivnu-

tý. A navíc – ti největší rváči, jako byl Achilleus, Patroklos nebo Hektor, už sou bradou vzhůru. A Odysseus? Ten podle mýho vlastně nikdy nebyl a ani není velkej bojovník. Rači mlátí pantem a vymejší podrazy. V tom von je teda mistr nad mistry!“

Bitva se po chvíli přesunula zase o kousek dál, avšak vozkové o ni nedbali. Kerkyón opět vytáhl z kapsy hrst lískových oříšků a drtil je mezi zuby, kdežto Agénór se oháněl jehlou.

„No nic, abysem se už zved. Brzy se bude troubit k ústupu,“ usoudil trojský Agénór. „Musím přihnat koně, nechal sem ho pást u řeky.“

„Taky se už budu chystat, páč esli se se svou herkou vopozdím, můj laskavej pán, statečnej Odysseus, mi nakope do prdele. Dybysem mu to tak aspoň jednou moh voplatit!“

„Co víš, třeba se ti to poštěstí, neztrácej naději.“

Odysseův pěvec Eurybatés, jehož prý čeká sláva, ale také pár slov o povětrných ženách

Dříve, než se Agénór zvedl, lehkým a volným krokem se k nim přiblížil Eurybatés, neobyčejně příjemný třicetiletý muž živých jiskřivých očí s vavřínovým věnečkem na hlavě a v ruce s nádhernou lyrou, zhotovenou znamenitým mistrem z velikého krunýře mořské želvy.

„Že ses taky jednou ukázal, kde se bojuje a stříká krev!“ přivítal ho Kerkyón. „Přišel ses kouknout, jak se činí náš

pán, statečnej a velikej Odysseus, nad kerýho prej není? Dyž už seš tady, nechceš nám něco zabrnkat, Eurybate?“ Na okamžik se odmlčel, než rozkousl skořápku dalšího oříšku, a pokračoval: „Ale nic vo těch bronzovejch plechovkách, vo těch hrdinech, co se předháněj, kerej z nich je větší rabiát a vrahoun. A už vůbec ne vo Odysseovi, na ty tvý básnický vymyšlenosti vo něm nejsem zvědavej. Něco veselýho, víš! Hele, co dyby si spustil takhle něco vo povětrnejch ženskejch?“

„Skládat verše o povětrných ženách, to není můj obor, Kerkyone. Ale nechceš o nich zazpívat ty sám?“ pousmál se Eurybatés. „Vskutku bych si to rád poslechl.“

„Nejsem mu dost dobrej,“ obrátil se Kerkyón ke svému trojskému příteli. „Chodí s nosem nahoru, ale přitom je to votrok! Jednou prej bude slavnej, no to chci vidět! Proč by měl bejt slavnej, jenom proto, že nosí na hlavě ten bobkovej list a v ruce želvu? Věřil by si, že vod Odyssea schytá třikrát víc kopanců, než já? A to už je co říct! Dyž zkazí verš, hned ucejtí na svém básnickým zadku pánovu nohu.“

„Zkazí verš?“ nechápal Agénór.

„No to jako dyž Odyssea málo vychválí!“

Eurybatés, jehož zamrzelo, že vozka o něm mluví tak zle a že dokonce užil obratu básnický zadek, se k dvoukolákům otočil zády a poodešel stranou. Musel si přiznat, že žvanil Kerkyón se mu zajídá a že by mu nejraději... ano, že by mu nejraději nakopal ten jeho vozkovský zadek. Nebyl si však

jist, zdali slovo vozkovský je z mluvnického hlediska namístě.

„Von měl pravdu, Kerkyone,“ zastal se Eurybata trojský vozka. „Proč by nám zpíval, živí ho Odysseus, ne ty nebo já. Pro jeho královský uši skládá svý zpěvy! Ty by si taky nepustil na vůz nikoho jinýho, než Odyssea.“

„Ty svý zpěvy pro Odyssea ať si klidně strčí do prdele! Ale dyby zazpíval něco o povětrnejch ženskejch... dyť náš tábor je jich plnej! Sám se divím, odkud se berou. No jo, ale lezou jenom do stanů za našima hlavounama, na mě nezbu-
de ani jedna.“

První zmínka o Kressidě, lásce prince Tróila

„Dybysem já tak zazpíval o svým Tróilovi!“ zvolal vozka Agénór a vjel si všemi deseti do jezatých vlasů, jako by v nich upravoval místo pro vavřínový věneček. „Voko by nezůstalo suchý.“

„Ale di. Takovej princ, žrádla má dost, taky vína může vychlastat, kolik chce, co mu chybí?“

„By ses divil, jako se divím já.“

„No tak jasně, v bitvě může přijít vo kejhák, ale co jinak zlýho by se tomu tvýmu zelenáči mohlo stát?“

„Vůbec to nejhorší, co může na světě bejt,“ odvětil Agénór. „Zamiloval se, chudák malej.“

„Co na tom může bejt tak hroznýho, zamilovat se? Mě už takový štěstí nepotkalo, ani nevím, kdy to bylo naposled.“

„No jo, jenomže von se zamiloval nešťastně. Do Kressidy! Jak povídám, je do ní celej blázen, ale vona si před ním tu voji kundičku chrání, jako by to byl dárek, kerej jí dal samotnej hromovládnej Zeus. No řekni sám, není to divný? Dost se vo tom v Tróji mluví a lidem to nejde na rozum.“

„Kressida, Kresida,“ mnul si Kerkyón čelo. „Není to náhodou dcerka toho Kalchase?“

„Jo, toho trojskýho kněze a věštce, toho zrádce, co přeběh k vám Achájům. To je ti tak hezká holka! A jak milá! Hned bysem ji vyměnil za svoji starou,“ zasmál se Agénór.

„Ale že nechce roztáhnout nohy pod princem?“ nechápal to Odysseův vozka. „Dyž jí není dost dobrej princ, to mi teda vysvětlí, na koho čeká? No, ale vopravdu abysem se už povohlídnul po svým koňovi, jistě mně zase utek až někam k řece, potvora,“ řekl, vstal a protáhl se v kříži. „Měj se, Agénore! Nezapomeň vode mě pozdravit Helenku! A že ji posílám velikou pusu. Anebo ji rači rovnou řekni, ať mě vo půlnoci čeká vodkopaná ve svý posteli.“

Básník a princ

Polnice zatroubily a bylo po boji. Velitelé jednotlivých bojových družin štěkali poslední rozkazy, ukazující na mrtvé. Vojáci je nakládali či spíše házeli na nosítka a odnášeli.

Kdyby padl velmož v bronzovém plechu, to by bylo nářku! Válečným polem by se proháněla vichřice kvílení a ozývalo by se hřmění nenávisti a temných hrozeb, jakož i

vzývání bohů a bohyň, protože však přišlo o život jen několik prostých vojáků s kopím či lukem v ruce, věc se obešla bez teatrálních ceremonií.

Stateční rekové ušlechtilé krve i prostí vojáci se volným krokem rozcházeli, a byť se místy trojští a achajští bojovníci setkávali, jeden druhého se již ani nedotkli, jen po sobě občas ještě plivli štiplavým slovem.

Princ Tróilos přiběhl k Agénorovi a lehce ho naplocho udeřil mečem.

„Kde máš koně? Pohni sebou! Musím se v bráně objevit jako první. Možná, že mě tam dnes vyhlíží Kressida.“

Mladý udýchaný princ pěvce Eurybata zaujal. Přišel blíže a nedalo mu to, aby k němu nepoznamenal:

„Vejít do brány jako první? Přemýšlej raději, jak být první v Kressidině ložnici.“

„To mluvíš se mnou? Jak troufalé! Kdo jsi, že se opovažuješ bez vyzvání oslovit prince?“

„Básník.“

„Pche, básník! Už se ti povedlo svou lyrou někoho probodnout?“

Tróilos se pokoušel vyjadřovat po způsobu ostřílených starých bojovníků, jakkoli se k tomu musel nutit, neboť jeho povaha se tomu vzpouzela. „Už jsi někomu vykuchal střeva?“

„Má lyra je zbraní míru!“

„Jsi mezi statečnými bojovníky zbytečný, jsi pouhý otrapa,“ držel se princ svého.

Eurybatés musel hájit svou básnickou čest, byť urážka vylétla z úst prince, vznešeného muže.

„Cože, pravil jsi otrapa? Již zmlkni, zlolajníku!“ vyhrkl slovo, jež si možná právě nyní vymyslel. „Díky mému nevšednímu nadání a ovšem též přízni, již mi věnuje bůh Apollón, mé zpěvy o chrabrých bojovnicích, mezi nimiž ithacký král Odysseus vyniká nad všemi, budou znít i za tisíce let, takže můj nanejvýš vznešený, moudrý jakož i lstivý pán se stane nejslavnějším rekem všech časů!“ přičinil velkohubě, avšak kupodivu to neznělo nikterak nadutě, za což mohla jeho vlídná a bezelstná tvář.

Tomu se Tróilos mohl jen pousmát. Poklepal pěstí do brnění a pravil:

„To já se proslavím vlastním přičiněním! Nepotřebuji k tomu nějakého ukňouraného básníka,“ rozkohoutil se a bronzové pláty na jeho hrudi a ramenou se rozcinkaly. „Ohromím krásnou Kressidu, jejíž úsměv je mi nadevše na světě, svými hrdinskými činy a ona mi pak oddaně padne do náruče a navždycky již bude moje. Jakkoli je pravda,“ dodal s přízvukem zklamání, „že zatím se o mé hrdinské činy nezajímá a jen se mnou žertuje a poklepává dlaní i košíkem do mého brnění. Každého rána si se mnou ráda, jak ona tomu říká – pokecá, avšak jak statečně jsem si vedl v boji, na to se mne nikdy nezeptá.“

„Abys otevřel její uzamčenou branku, k tomu se nepotřebuješ proslavit hrdinskými činy,“ poznamenal Eurybatés suše, avšak tváří mu prolétl smíšek.

„Její... jakou její branku?“

„Bohové, vizte natvrdlého prince!“ zvolal básník, zvedaje nad hlavu svou lyru. Anebo svou mořskou želvu? „Měl jsem na mysli tu uzamčenou branku, jež jí vězí mezi nohama!“

Ale to již se neudržel a hlasitě se rozesmál.

Souboj lyry a meče

Tróilos toho natvrdlého prince nemohl jen tak přejít. Taková hanebná urážka si zasluhuje odplaty, tím více, že ji vyplivl pouhý básník!

„Jak se opovažuješ!“

V palčivém mladistvém hněvu napřáhl proti Eurybatovi svůj těžký bronzový meč, avšak drzý básník se nezalekl a proti meči zaútočil lyrou, čímž Tróila dokonale zmátl, a každým pohybem svého nástroje ho pak již jen zesměšňoval.

Princ se v těžkém brnění pohyboval neobratně, těžkopádně a řinčivě, kdežto Eurybatés, jenž neztrácel dobrou míru, byl naopak velmi lehkonohý. Kroužil kolem něho lehkým a snad až tanečním krokem, čímž ho popletl natolik, že opancéřovaný Tróilos nakonec ztratil rovnováhu, klopýtl a svalil se na zem.

Trapná chvílka!

Tróilos, byť se cítil nanejvýš pokořen ve své pýše stařečného trojského bojovníka, s překvapením zjišťoval, že všechen hněv z něho vyprchává. Snad to bylo také tím, že v básnickových očích nezahlédl ani záblesk posměchu. Avšak vskutku z něho vyprchal všechen hněv? Připusťme, že kventlík hněvu či spíše nespokojenosti v něm přece jen zůstal. Vždyť na zem ho nedostali dva nebo tři věhlasní achajští rekové s mečem, nýbrž pouhopouhý básník s lyrou! Jaké štěstí, že nablízku nestál jeho bratr Déifobos! Jistě by si neodpustil posměšnou poznámku...

Eurybatés k němu přistoupil, přátelsky mu podal ruku a pomáhaje mu na nohy, pravil:

„Až tu branku své Kressidy otevřeš, dej mi o svém slavném vítězství vědět, princi, a já –“

„Nepatřím k mužům, kteří se chvástají svými úspěchu u žen,“ podmračil se Tróilos a netrpělivě Eurybata odstrčil. „Proč bych měl... a zrovna tobě!“

„Proč?“ pousmál se básník. „Protože na tvé slavné vítězství složím lyrický sonet, princi, takže vposled proslavím nejen Odyssea, nýbrž také tebe.“

Svobodní pěvci na horách

Eurybatovi se náhle zachtělo s někým si popovídat, ježto před achajskými muži, ať už pány nebo kmány, musel držet jazyk za zuby; nikdy nemohl vědět, který dobrák by jeho slova vyslepičil Odysseovi.

„Každý můj verš zůstane v paměti věků, tedy i sonet o tvé lásce ke Kressidě, princí. S lítostí musím přiznat, že mi nezbývá leč se zdržovat ve stínu svého pána, z kteréhož temného stínu nemohu vystoupit. Musím vyzpěvovat, že Odysseus se moudrostí a odvahou rovná bohům, jakkoli si o jeho moudrosti a odvaze myslím své.“

„Takže tvé zpěvy jsou falešné a ty,“ ukázal na něho princ mečem, „ty nejsi nic jiného, nežli pouhý pokrytec a ubohý podlézavec.“

„Možná, snad,“ připustil to Eurybatés a ramena mu poklesla. „Avšak nezapomeň, že jsem otrok! Otrok, jenž byl prodáván na trhu! Thrácký otrokář mne na trhu nabízel celé tři dny a stále šel s cenou dolů, avšak přesto si mne nikdo nechtěl koupit. Až teprve Odysseus, doslechnuv se o mé schopnosti rozeznít lyru, si mne odvedl za velmi levný peníz. Co mi tedy zbývá, než zpívat tak, jak mi přikazuje můj pán? Princí, svobodně si vedou jen pastevci na horách, kteří hrají na panovu flétnu to, co se jim rodí v srdci a co jim napovídá jejich láska k pastýřkám. A já již k tomu mohu jen dodat, že jim jejich svobodu závidím.“

„A nemá se proto věc tak, Eurybate, že toliko pastevci jsou skutečnými pěvci, neboť jejich zpěvy jsou čisté a upřímné a ozývá se v nich hlas lásky? Kdežto ty jenom skřehotáš to, co ti přikazuje Odysseus.“

„Mám ti opakovat, že jsem otrok? Mám ti to opakovat?!“ dodal Eurybatés netrpělivě. „Můj pán mne koupil na tržišti

v Aulidě, kde se shromažďovaly zástupy achajských králů se svými vojáky, aby vypluli vyvrátit Tróju a potrestat tvého bratra Parise za to, že unesl Menelaovi jeho ženu Helenu. Prý nejkrásnější ženu světa! Jakkoli jsem ji nikdy neviděl, dám ruku do ohně, že v našem táboře by se mezi služkami nebo milostnicemi našlo hned několik dívek či žen, jejichž krása by tu Heleninu zastínila,“ pravil s jistotou básníka, že se nemýlí. „Avšak mohu o tom zazpívat byt' jen několik veršů? Odysseův kopanec by mne rázem přiměl, abych si vtloukl do hlavy, že Achájové ani v náznaku nepřipustí, aby Heleninu krásu někdo zpochybnil. Taková už je Menelaova a Agamemnonova státní politika, pokud jde o Heleninu ohromující krásu.“

„K tomu mohu podotknout snad jen to,“ pousmál se Tróilos, „že Helena, již mám na očích den co den, nebyla krásná ani v čase své mladosti.“

„Možná tě překvapí, princi, že já, achajský básník, nejsem rodem Acháj, nýbrž Trák ze severu. Dostalo se mi vzdělání, byt' nevelkého, a řeč Achájů jsem si záhy stačil osvojit natolik dokonale, že se stala mou druhou mateřštinou, takže dovedu výstižně a vybranými slovy vyzpívat činy statečných reků, těch zabijáků a tlučhubů.“

Tróilova nabídka

„Možná, že bys jen uvítal, kdybych tě požádal, jakkoli...“ uvažoval Tróilos poněkud váhavě, „jakkoli já se

proslavím sám svými udatnými činy, jak jsem již podotkl, ale kdybys –“

„Aha! Nuž, asi bys chtěl, abych přeběhl k vám Trójanům?“ dovtípil se Eurybatés.

„Ano! A kdybys rozezněl svou lyru v můj prospěch. Vedlo by se ti u mne lépe nežli u Odyssea, protože je to křupan a huba nevymáchaná, kdežto já jsem pochytil něco vzdělanosti, což u prince není příliš obvyklé, a moje matka Hekabé mne vedla k jemnému chování. Mohu říci, že jako nejmladšímu mi věnovala více lásky než ostatním synům a že jí nebylo zatěžko platit mi několik učitelů. Musím přiznat, že proti otcově vůli, jelikož je to držgrešle. I svého vozku Agénora musím platit ze své apanáže.“ Poklepal klouby sevřené pěsti do brnění a pokračoval: „Abych byl upřímný, Eurybate, vůbec mne netěší, že musím na sobě nosit tento bronzový plech,“ a znovu naň poklepal, „a ohánět se mečem. Oč raději bych se procházel s Kressidou v palácových zahradách! Držel bych jí za ruku a recitoval jí verše, jež bys mi napověděl. Možná, že bych se i na lyru naučil drnkat! O tom bys ovšem musel v paláci pomlčet, neboť bych byl pro smích jak svému otci, tak svému bratru Déifobovi, tomu zuřivému rváči, jehož největším, avšak možná dokonce jediným potěšením, je zabíjet!“

„Věř mi, Troile,“ pravil Eurybatés upřímně a v jeho očích se objevily stíny smutku, „že na Odyssea bych s chutí udělal

dlouhý nos a mnohem raději bych vyzpíval nikoli jeho, nýbrž tvou slávu, avšak naneštěstí to není možné.“

„Proč? Ale proč by to nebylo možné? Až můj vozka Agénór zapřáhne, usedneš do vozu a odjedeme do Tróje spolu.“

Eurybatés zavrtěl hlavou a stíny v jeho očích zčernaly.

„Je mi líto, princí, vskutku líto,“ pravil. „Až Trója padne a ty budeš jako člen panovnické rodiny potupně s'at nebo podříznut, přišel bych jako uprchlý otrok o život také já. Raději si zvolím otrocký způsob života, abych zůstal naživu, nežli prchavé štěstí svobody, na jejímž konci by na mne čekala smrt.“

Hekabé a Helena

Těžko říci, kolik je v Tróji, v tom výstavném a rozlehlém městě, právě teď hodin, pakliže se v té věci neshodnou ani samotní Trójané! Jedni mají za to, že je ještě brzy, jiní, že je již pozdě, někdo odhaduje, že je osm, avšak jiný, že již udeřila desátá.

K hradbám, postaveným z velkých kamenných kvádrů, již před chvilkou přišly dvě vznešené dámy, trojská královna Hekabé a spartská královna Helena, nejkrásnější žena světa, žel již poněkud povadlá.

Vystoupaly po čtyřech vysokých kamenných schodech až nahoru a lokty se opřely o cimbuří. Zastínily si dlaní oči, hledíce dolů na bitevní pláň, kde v roztroušených hloučcích na sebe doráželi bojovníci, jejichž bronzové pláty vrhaly blyštivá zlatavá prasátka.

Když si královna Hekabé vyšla do města ještě před dvěma lety, nedoprovázela ji žádná stráž, toliko svita jejích dam, neboť stráž k ochraně její bezpečnosti nebylo zapotřebí. Lidé se před ní uctivě rozestupovali, ukláněli se jí a vysílali k ní úsměvy. Avšak co bylo, již není! Měšťanské domy svírá hlad a smrt si vybírá své oběti stále nemilosrdněji. Její pařát si bere jednoho muže za druhým.

To se ví, že nejnávistnější pohledy dopadaly na Helenu, neboť ona, podle mínění Trójanů, byla příčinou všech jejich běd. Královna Hekabé, shodl se lid, by tu couru ráda vrátila Achájům, jen aby už odtáhli, avšak Helena, které se v Tróji zalíbilo, si omotala Parise kolem prstu a on skáče, jak ona píská. Raději prolije potoky krve, naší trojské krve, než by tu čubku poslal zpátky do Meneláovy náruče, kam taky patří!

Strážní, kteří se postavili pod schody a rozestoupili se po náměstí, neskrývali, proč jsou tady, naopak: nenechávali nikoho na pochybách, že každého, kdo by se k Hekabé a Heleně přiblížil jen na několik kroků, rozsekají na kusy.

Vozka Agénór a jeho kůň

Z uličky vyjel na náměstí dvoukolák, tažený koněm černým jako smola. Držel ho na krátké oprati Agénór, jehož ježaté vlasy zachytávaly slunce, jež je barvilo dorezava. Předjel před palácovou dubovou bránu, kde kůň sám zastavil.

Strážní, jejichž oči nepřestávaly pátravě přejíždět po náměstí, nevěnovali vozkovi nižádnou pozornost, proč také. Znali ho a věděli, že usedne na vůz a bude čekat na svého pána.

Kůň i Agénór byli vtělená trpělivost. Oba sklonili hlavy a zdálo se, že podřimují. A možná, že vskutku podřimovali! Ke hradbám to bylo pouhých patnáct dvacet metrů a

Agénór, kdyby chtěl, mohl by z rozhovoru obou dam zachytit každé druhé slovo, avšak nestál o to. Pohlédl na těžkou dubovou palácovou bránu zdobenou řezbami lvů a potom zvedl tvář k obloze. Přivřenýma očima uhadoval, ke které hodině zatím doputovalo slunce.

„Kolik je, teprve devět?“ promluvil k sobě polohlasem, musíme však také připustit, že možná mluvil ke koni. „Teď vidím, že to není možný, aby tu ženskou česali a líčili tři hodiny, to by se musela z postele zvednout už v šest. Tak brzo by žádná vznešená dáma nikdy nevstala, páč to by se v lepší společnosti nadobro ztrapnila a šířily by se vo ní řeči, že původem je děvečka vod krav.“

Po této moudré úvaze mu brada opět klesla k hrudi, kdežto kůň se ani nepohnul; patrně to bylo tím, že nepotřeboval vést samomluvu, neboť nad ničím nepřemýšlel a bral život takový, jaký je. Nepochybíme, řekneme-li, že to byl povahou stoik.

Ta nejbáječnější tchyně

„Víš, že se ráda dívám na válku?“ přiznala trojská královna ke své slabosti. „Odtud shora jsou bitvy, nebojím se to říct, docela zábavné. Neříkám, tam dole to už tak zábavné možná není, zejména když ti do břicha nečekaně pronikne bronzová čepel.“

„Nevím, co mě to dnes popadlo, že jsem vstala už v šest,“ zívla Helena a protáhla se. „Moje komorné ještě spaly!

A kadeřnice mě v rozespalosti dvakrát píchla do ucha. Manikýrka mi div neucvikla prst a pedikérku jsem radši hned vykopla ze dveří.“

„Jo, takhle nedosti upravená vypadáš opravdu hrozně, moje milá. Ještě dobře,“ rýpla si do ní Hekabé, „že strážníci dostali přísný rozkaz se postarat, aby se k tobě nikdo ani na krok nepřiblížil, protože jinak by se po Tróji začaly šířit lživé řeči, že už možná nejsi nejkrásnější žena světa. Že už jsi vlastně stará kraksna!“

„Tak kraksna?“ rozesmála se Helena. „Roztomilá novinka! Jindy jsem děvka, coura nebo čubka. Lituji, královno, že jsem se ti nikdy nesvěřila, proč jsem se nechala tvým synem unést z nádherné Sparty sem do téhle díry, kde chcípnul pes.“

„No proč, to jsem zvědavá, co z tebe vyleze!“

„Opravdu to chceš slyšet? Nakonec, proč ne! Nejen ve Spartě a v Mykénách, ale též v Argu, Salamíně, v Athénách a možná i na Krétě se vyprávělo, jak tvých třináct snach si nemůže vynachválit, jakou v tobě našly báječnou tchyni. Mohla jsem těm řečem odolat? A dnes můžu upřímně říct, že –“

„No vidíš!“ utřala Hekabé její slova. „Moje dobrota je proslulá a o mé laskavosti se vyprávějí romány Je ovšem taky pravda, že moje snachy jsou potvory, zvláště některé z nich.“

Uniformy pro vojáky?

Agénór znovu pohlédl na dubovou bránu s nevelkými dvířky a pak pozvedl tvář k obloze.

„To slunce, nepředbíhá se dneska? Ukazuje už deset, ale ve skutečnosti nemůže být víc než chvilka po devátý. Co ty si vo tom myslíš?“ zeptal se svého koně.

Ale kůň si nemyslel nic a ani se nepohnul. Proč by se měl zajímat, kolik je hodin? A už vůbec ho nezajímalo, zdali je červen, červenec nebo srpen. Nebo prosinec. A letopočty šly úplně mimo něho, to zdůrazněme!

Agénorovi opět klesla brada na hrud' a slunce se dál bralo oblohou svým věčným nespěchavým a neodchylným krokem.

„Škoda, že z hradeb není vidět těm dole do tváří. Je tak těžké bojovníky rozeznat!“ posteskla si Hekabé. „Není už nejvyšší čas vymyslet uniformy? Achájové by bojovali řekněme v červeném a my Trójané v modrém. Taky samotní vojáci by se v bitvě líp vyznali! Takhle někdy v zápalu boje zabije Acháj Acháje, to je ovšem jen ku prospěchu věci, ale někdy taky Trójan probodne Trójana, což mi nepřipadá příliš rozumné.“

„Mě ten pohled nudí a je mi úplně fuk, kdo koho probodne. Ať se třeba vyvraždí všichni! Proč jen jsem tak brzy vstávala?“ znovu se Helena podivila. „Už jsi slyšela, královno, že ranní spánek prospívá pleti?“